

Nr 37

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i brottsbalken m. m.

Genom en den 22 oktober 1965 dagtecknad proposition, nr 159, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

- 1) lag om ändring i brottsbalken,
- 2) lag angående ändrad lydelse av 16 § lagen den 20 mars 1964 (nr 163) om införande av brottsbalken,
- 3) lag angående ändrad lydelse av 17 och 50 §§ lagen den 6 maj 1964 (nr 541) om behandling i fångvårdsanstalt,
- 4) lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 22 maj 1963 (nr 197) om allmänt kriminalregister.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framläggs i syfte att främja större enhetlighet inom de nordiska lagstiftningarna förslag om vissa ändringar i reglerna om villkorlig frigivning. Sålunda föreslås att den obligatoriska formen av villkorlig frigivning slopas och att möjlighet öppnas till villkorlig frigivning efter halva strafftiden. Vidare föreslås att prövotidens längd inte längre skall vara fastslagen i lag utan bestämmas i varje särskilt fall inom en viss given ram.

Förslagen

De vid propositionen fogade förslagen är av följande lydelse.

1) Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas, att 26 kap. 6—10 och 23 §§ brottsbalken skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

26 kap.

6 §.

Den som undergår fängelse på viss tid må, *om det kan antagas främja hans anpassning i samhället*, villkorligt frigivas sedan två tredjedelar av tiden, dock minst fyra månader, avtjänats (fakultativ villkorlig frigivning).

Vid prövning av fråga om fakultativ villkorlig frigivning skall särskilt beaktas den dömdes uppförande under anstaltstiden och sinnesriktning vid den tid då frigivning ifrågasättes, hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

Den som undergår fängelse på viss tid må villkorligt frigivas sedan två tredjedelar av tiden eller, om särskilda skäl föreligga, halva tiden avtjänats. Frigivning må dock ej ske förrän verkställigheten pågått minst fyra månader.

7 §.

Den som undergår fängelse på viss tid, ej under sex månader, skall villkorligt frigivas när han avtjänat fem sjättedelar av tiden (obligatorisk villkorlig frigivning).

Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas den dömdes uppförande under anstaltstiden och sinnesriktning vid den tid då frigivning ifrågasättes, hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

8 §.

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 och 7 §§ hänsyn tagas till den sammanlagda fängelsetiden. Som fängel-

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tagas till den sammanlagda fängelsetiden. Som fängelse anses

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

se anses härvid även förvandlingsstraff för böter.

härvid även förvandlingsstraff för böter.

Om verkställighetstiden, — — — — — bestraffningen verkställts.

Såsom avtjänad — — — — — 3 § sägs.

9 §.

Fråga om *fakultativ* villkorlig frigivning prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde fångvårdsanstalten hör.

Fråga om villkorlig frigivning prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde fångvårdsanstalten hör.

Beslut om obligatorisk villkorlig frigivning meddelas av styresmannen vid fångvårdsanstalten.

10 §.

I beslut om villkorlig frigivning skall fastställas en prövotid *motsvarande den tid som vid frigivningen återstår av straffet, dock minst ett år.*

I beslut om villkorlig frigivning skall fastställas en prövotid *av minst ett och högst tre år eller, om den tid som vid frigivningen återstår av straffet överstiger tre år, högst fem år.*

23 §.

Förklaras villkorligt medgiven frihet förverkad, skall med avseende å frågan om ny villkorlig frigivning återstoden av straffet anses såsom nytt straff. Dömes icke den frigivne samtidigt till fängelse på viss tid, må dock *fakultativ* villkorlig frigivning äga rum ändå att tid som i 6 § sägs icke gått till ända.

Förklaras villkorligt medgiven frihet förverkad, skall med avseende å frågan om ny villkorlig frigivning återstoden av straffet anses såsom nytt straff. Dömes icke den frigivne samtidigt till fängelse på viss tid, må dock villkorlig frigivning äga rum ändå att tid som i 6 § sägs icke gått till ända.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966. Den som då undergår fängelse på viss tid, ej under sex månader, skall villkorligt frigivas från detta straff senast när han avtjänat fem sjättedelar av tiden.

2) Lag**angående ändrad lydelse av 16 § lagen den 20 mars 1964 (nr 163)
om införande av brottsbalken**

Härigenom förordnas, att 16 § lagen den 20 mars 1964 om införande av brottsbalken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

16 §.

Vad i 26 kap. 9 § första stycket brottsbalken stadgas om att fråga angående *fakultativ* villkorlig frigivning prövas av övervakningsnämnd skall icke äga tillämpning i den mån Konungen så förordnar. I fråga om prövningen av *fakultativ* villkorlig frigivning av dömda, vilka omfattas av förordnande som nu avses, skall gälla följande.

1. Beslut om *fakultativ* villkorlig frigivning meddelas av den kriminalvårdsnämnd varom förmäles i 37 kap. 3 § brottsbalken.

2. Finner den — — — — — äga tillämpning.

Vad i 26 kap. 9 § brottsbalken stadgas om att fråga angående villkorlig frigivning prövas av övervakningsnämnd skall icke äga tillämpning i den mån Konungen så förordnar. I fråga om prövningen av villkorlig frigivning av dömda, vilka omfattas av förordnande som nu avses, skall gälla följande.

1. Beslut om villkorlig frigivning meddelas av den kriminalvårdsnämnd varom förmäles i 37 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966.

---

3) Lag**angående ändrad lydelse av 17 och 50 §§ lagen den 6 maj 1964 (nr 541)
om behandling i fängvårdsanstalt**

Härigenom förordnas, att 17 och 50 §§ lagen den 6 maj 1964 om behandling i fängvårdsanstalt skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

17 §.

För den som börjat undergå fängelse på viss tid skall kriminalvårds-

För den som börjat undergå fängelse på viss tid skall kriminalvårds-

(Nuvarande lydelse)

styrelsen så snart ske kan fastställa dagen för strafftidens slut *eller, om obligatorisk villkorlig frigivning kommer i fråga, den dag då sådan frigivning skall äga rum; tillika skall fastställas den dag då fakultativ villkorlig frigivning tidigast kan ske.*

När ändring — — — — — i ärendet.

(Föreslagen lydelse)

styrelsen så snart ske kan fastställa dagen för strafftidens slut. *Överstiger strafftiden fyra månader, skall styrelsen därjämte ange de dagar som äro av betydelse för tillämpning av 26 kap. 6 § brottsbalken.*

50 §.

Om det prövas erforderligt för ordnande av de förhållanden, i vilka den intagne kommer att försättas vid frigivningen, må han erhålla tillstånd att, efter den dag då *villkorlig frigivning tidigast kan ske*, lämna anstalten för en tid av högst fjorton dagar.

Tiden för — — — — — äro däremot.

Om det prövas erforderligt för ordnande av de förhållanden, i vilka den intagne kommer att försättas vid frigivningen, må han erhålla tillstånd att efter den dag då *två tredjedelar av strafftiden, dock minst fyra månader, gått till ända* lämna anstalten för en tid av högst fjorton dagar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966.

4) Lag

angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 22 maj 1963 (nr 197)

om allmänt kriminalregister

Härigenom förordnas, att 4 § lagen den 22 maj 1963 om allmänt kriminalregister¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

4 §.

Registret skall — — — — — anteckning om

1. intagning i och frigivning från anstalt av den som dömts till fängelse, med angivande vid villkorlig frigivning av den återstående *strafftidens längd*; samt

2. anstaltsvårdens början, — — — — — sådan påföljd.

(Föreslagen lydelse)

1. intagning i och frigivning från anstalt av den som dömts till fängelse, med angivande vid villkorlig frigivning av *prövotiden och den återstående strafftiden*; samt

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966.

¹ Senaste lydelse av 4 § se 1964:549.

Inledning

Trots ganska betydande skiljaktigheter i de straffrättsliga reaktionssystemen pågår alltsedan den 1 januari 1964 ett samarbete mellan de nordiska länderna angående verkställighet av vissa brottspåföljder. Samarbetet avser bl. a. verkställighet av domar på frihetsstraff. Enligt lagstiftningen i varje nordiskt land ingår villkorlig frigivning som ett led i verkställigheten av sådant straff. Innebörden av villkorlig frigivning är att den dömda inte behöver avtjäna hela den i domen bestämda strafftiden utan får en del av denna utbytt mot kriminalvård i frihet. Reglerna om villkorlig frigivning skiljer sig dock på väsentliga punkter från ett nordiskt land till ett annat.

Vid nordiskt justitieministermöte i Oslo den 8 december 1964 enades man om att uppdra åt Nordiska straffrättskommittén att utreda frågan om enhetliga regler om villkorlig frigivning.

Gällande rätt i Sverige och övriga nordiska länder m. m.

Utskottet torde få hänvisa till framställningen i propositionen s. 8 ff.

Det nordiska verkställighetssamarbetet

Lagen den 22 maj 1963 (nr 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. trädde i kraft den 1 juli 1963. Enligt dess 36 § ankommer det på Kungl. Maj:t att förordna om tillämpningen av lagen i förhållande till vart och ett av de övriga nordiska länderna. Enligt kungörelse den 22 november 1963 (nr 571) har den svenska lagen trätt i tillämpning i förhållande till Danmark, Finland, Island och Norge den 1 januari 1964. Då motsvarande beslut meddelats i de övriga nordiska länderna, tog det avsedda samarbetet sin början sistnämnda dag.

Verkställighetssamarbetet omfattar — förutom bötesdomar och övervakning av villkorligt dömda — domar på frihetsstraff och övervakning av villkorligt frigivna. I dessa hänseenden innehåller den svenska lagen bl. a. följande bestämmelser.

I Danmark, Finland, Island eller Norge meddelad dom, varigenom dömts, i Danmark till fængsel eller hæfte, i Finland till tukthus eller fängelse, i Island till fangelsi eller varðhald och i Norge till fengsel eller hefte, må på begäran verkställas här i riket, om den dömda när verkställighet skall ske är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige. Uppehåller han sig här i riket, må även eljest domen verkställas här, om det med hänsyn till om-

ständigheterna finnes lämpligast (5 §). Bifalls framställning om verkställighet här i riket, skall i beslutet därom det ådömda straffet omräknas till fängelse på lika lång tid (6 §). Det till fängelse omvandlade straffet är verkställbart som om straffet ådömts här i riket genom dom, som vunnit laga kraft (7 §).

Här i riket meddelad dom, varigenom dömts till fängelse, må verkställas i Danmark, Finland, Island eller Norge om den dömden när verkställighet skall ske är medborgare eller har hemvist i den andra staten. Upphåller han sig i någon av nämnda stater, må även eljest domen verkställas där, om det med hänsyn till omständigheterna finnes lämpligast (8 §).

Övervakning av den, som i Danmark, Finland, Island eller Norge villkorligt frigivits efter avtjänande, i Danmark av fængsel, i Finland av tukthus eller fängelse, i Island av fangelsi eller i Norge av fengsel, kan på begäran anordnas här i riket (10 §). Vad för den frigivne är bestämt angående prøvotid och övervakningstid i den stat där frigivningen skett skall gälla som om frigivningen ägt rum här i riket. Föreskrifter angående den frigivnes åligganden, som meddelats i anslutning till den villkorliga frigivningen, äger tillämpning, om vederbörande övervakningsnämnd inte förordnar annat. I övrigt äger svensk lags regler om villkorlig frigivning tillämpning beträffande den hit överflyttade övervakningen, dock med det undantaget att prøvotiden inte får förlängas (12 §).

Övervakning av den, som här i riket villkorligt frigivits, kan överflyttas till Danmark, Finland, Island eller Norge (15 §).

Det nordiska samarbetet under tiden den 1 januari—den 31 december 1964 i fråga om verkställighet av frihetsstraff framgår av följande uppställning.

Domsland	Verkställighet i					Summa
	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige	
Danmark	—	14	—	37	64	115
Finland	—	—	—	—	41	41
Island	—	—	—	—	—	—
Norge	4	2	—	—	18	24
Sverige	26	113	—	39	—	178
Summa	30	129	—	76	123	358

Nordiska straffrättskommittén m. m.

Som underlag för frågans behandling inom Nordiska straffrättskommittén framlades för Sveriges del i en departementspromemoria (stencil Ju 1965: 3) ett utkast till lag om ändring i brottsbalken. Promemorian har varit föremål för remissbehandling. Utskottet torde beträffande promemorians innehåll och remissbehandlingen få hänvisa till propositionen s. 13 ff. och 31 f. samt s. 7 f. och 17 ff.

Nordiska straffrättskommittén har behandlat frågan om enhetliga regler om villkorlig frigivning vid sammanträden under år 1965. Inom kommittén har enighet uppnåtts om de formella förutsättningarna för villkorlig frigivning och reglerna om prøvotidens längd. Enligt kommittén bör lagstiftningen i dessa hänseenden utformas i huvudsak efter mönster av vad som fr. o. m. den 1 oktober 1965 gäller i Danmark. Kommittén har ännu inte tagit ställning till frågan om förlängning av prøvotiden på grund av den dömdes misskötsamhet.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, följande.

För det nordiska samarbetet angående verkställighet av straff och vissa andra brottspåföljder talar starka kriminalpolitiska och humanitära skäl. Under förarbetena till den gemensamma nordiska lagstiftningen stod det klart att skiljaktigheterna i ländernas bestämmelser om straff och straffverkställighet kunde komma att vålla vissa svårigheter i samarbetet och att enhetliga regler i dessa hänseenden borde eftersträvas. Erfarenheterna hittills av samarbetslagstiftningen har varit övervägande positiva. De visar emellertid också att det är angeläget att strävandena efter överensstämmande regler om brottspåföljderna och deras verkställande fortsätts. Det reformarbete som är nödvändigt för att full överensstämmelse skall kunna uppnås griper djupt in i varje lands rättssystem och är mycket omfattande. Arbetet måste därför bedrivas i etapper och i första hand koncentreras till de områden där reformbehovet i de olika länderna är mest framträdande och där komplikationer har uppstått vid tillämpningen av den nuvarande gemensamma lagstiftningen. Ett sådant område är reglerna om villkorlig frigivning. Som jag nämnde inledningsvis har Nordiska straffrättskommittén fått i uppdrag att utreda frågan om enhetliga regler i detta hänseende. Inom kommittén har enighet uppnåtts om att de formella förutsättningarna för villkorlig frigivning och frågan om prøvotidens längd bör regleras i huvudsak efter mönster av de bestämmelser som numera gäller i Danmark. Till andra frågor — bl. a. vilka omständigheter som bör beaktas vid prövning av fråga om villkorlig frigivning, vilka föreskrifter som skall kunna meddelas i samband med sådan frigivning och vilka åtgärder som skall kunna vidtas i anledning av misskötsamhet av den dömda — har kommittén ännu inte tagit ställning. De hänseenden i vilka enighet redan har nåtts inom kommittén är av särskild betydelse för det nordiska verkställighetssamarbetet. Jag anser därför att förslag bör framläggas redan nu om ändring av brottsbalkens regler på detta område.

Bestämmelserna i brottsbalken om villkorlig frigivning innebär inte nå-

got principiellt nytt i förhållande till vad som gällde tidigare. Visserligen vidgades genom brottsbalken tillgången till fakultativ villkorlig frigivning och avsikten var att denna frigivningsform skulle på ett annat sätt än förut ingå som ett led i behandlingen av den dömda, men i övrigt förelåg vid balkens tillkomst inte anledning att ifrågasätta eller i sak ompröva lämpligheten av de dittills gällande reglerna. Från några håll, bl. a. av eftervårdsutredningen, uttalades sympatier för att frångå systemet med de två formerna för villkorlig frigivning — den obligatoriska och den fakultativa — men något direkt behov av en sådan reform framträdde inte. Sedan brottsbalken nu har varit i kraft tre kvarts år, befinner sig frågan om den villkorliga frigivningen i viss mån i ett annat läge. Bortsett från att de nuvarande bestämmelserna har visat sig vålla olägenheter i det nordiska verkställighetssamarbetet — och att det redan av den anledningen föreligger skäl att ändra dem till större överensstämmelse med reglerna i de övriga nordiska länderna — visar utvecklingen en ändrad praxis i ärenden om villkorlig frigivning. En jämförelse mellan första halvåret 1964 och motsvarande tid år 1965 visar en markant ökning av den fakultativa villkorliga frigivningen. I sammanhanget måste beaktas den upprustning som har skett av frivården och de betydligt ökade resurser som nu står till förfogande för kriminalvård i frihet.

Vad först beträffar frågan om den obligatoriska formen av villkorlig frigivning bör slopas uttalas i departementspromemorian att denna form av villkorlig frigivning visserligen medger större rättssäkerhet än den fakultativa men att den från behandlingssynpunkt är underlägsen den senare samt att kriminalpolitiska skäl talar för en övergång till villkorlig frigivning i enbart den fakultativa formen. Ett slopande av den obligatoriska villkorliga frigivningen skulle i väsentlig mån bidra till att undanröja skiljaktigheterna mellan de svenska frigivningsreglerna, å ena, och de övriga nordiska ländernas bestämmelser, å andra sidan, och därigenom underlätta det nordiska verkställighetssamarbetet. Flertalet remissmyndigheter har också förordat en övergång till ett system med endast en form för villkorlig frigivning, den fakultativa. Från kriminalvårdshåll har härvid framhållits att avsevärda nackdelar är förbundna med den obligatoriska villkorliga frigivningen. Representanter för frivården har dock samtidigt betonat att trots nackdelarna under åren mycket gott har åstadkommit inom ramen för denna frigivningsform. De betänkligheter som har yppats mot förslaget grundar sig huvudsakligen på farhågor att en större eller mindre del av det klientel som för närvarande frigges obligatoriskt, och som oftast är det svårast belastade, inte skulle komma i fråga för fakultativ villkorlig frigivning utan frigges först efter till fullo avtjänad strafftid och utan att bli föremål för någon eftervård.

Den obligatoriska villkorliga frigivningen infördes efter noggranna kriminalpolitiska överväganden. Huvudtanken var att alla som undergår fri-

hetsstraff på längre tid behöver eftervård. Under de år som har gått har emellertid denna frigivningsform visat sig vara förbunden med betydande behandlingsmässiga nackdelar. Jag hänvisar härvid till vad kriminalvårdsstyrelsen har anfört i sitt remissyttrande. Dessutom har den försvårat det nordiska verkställighetssamarbetet. Jag anser därför att man bör lösa frågan om eftervården på en annan väg och föreslår i enlighet med departementspromemorian att den obligatoriska villkorliga frigivningen avskaffas. Villkorlig frigivning bör således i fortsättningen ske endast fakultativt. Med anledning av de nyss angivna betänkligheterna vill jag framhålla att även med denna ordning villkorlig frigivning skall ske i stort sett i samma utsträckning som för närvarande. Behovet av eftervård för det klientel som med nuvarande regler frigives obligatoriskt bör tillgodoses inom ramen för den fakultativa frigivningen. Härtill återkommer jag i det följande.

Vad angår förutsättningarna för villkorlig frigivning har i departementspromemorian föreslagits ändrade regler beträffande den kvotdel av strafftiden som skall ha avtjänats och beträffande den minimitid under vilken verkställigheten skall ha pågått. Sålunda föreslås att den nuvarande regeln att frigivning kan ske sedan $\frac{2}{3}$ av strafftiden har avtjänats ersätts med bestämmelse om att frigivning må ske redan efter det att den dömde har avtjänat halva tiden samt att minimitiden sänks från fyra till tre månader.

Som skäl för att den dömde bör kunna bli villkorligt frigiven redan efter halva strafftiden åberopas i promemorian att man bör ha möjlighet att på ett tidigare stadium avbryta en anstaltsbehandling som inte längre är påkallad från individualpreventiv synpunkt och att man bör ha större möjligheter att välja den frigivningsdag som är lämpligast i varje särskilt fall. Därjämte hänvisas till att frigivning efter hälften av strafftiden är möjlig i Danmark, Finland och Norge.

Under remissbehandlingen har den föreslagna regeln fått ett övervägande positivt mottagande. Man har dock från flera håll framhållit att den bör tillämpas med urskillning och att det bör krävas starka skäl från resocialiseringssynpunkt för att frigivning skall få ske redan efter halva strafftiden. I den kritik som har riktats mot förslaget betonas bl. a. att förslaget är mera långtgående än motsvarande bestämmelser i de övriga nordiska länderna.

Enligt min mening är de behandlingsmässiga och kriminalpolitiska skäl som har anförts i promemorian för en hälftenregel så starka, att möjlighet bör öppnas till villkorlig frigivning redan när halva strafftiden har avtjänats. En generell regel härom är emellertid ägnad att inge betänkligheter inte minst med hänsyn till det nordiska samarbetet. Jag är därför inte beredd att följa förslaget i denna del utan förordar att för villkorlig frigivning alljämt som huvudregel skall gälla att den dömde har avtjänat minst $\frac{2}{3}$ av strafftiden men att sådan frigivning i begränsad omfattning skall kunna ske efter halva strafftiden. En sådan möjlighet till villkorlig frigivning in-

nan den dömda har avtjänat 2/3 av tiden torde i första hand få betydelse i fråga om unga lagöverträdare och personer som undergår långvariga straff. Den bör dock inte gälla enbart för vissa kategorier av klientelet utan stå öppen i alla fall där en tidig frigivning är starkt motiverad från resocialiseringssynpunkt. Regeln om villkorlig frigivning sedan 2/3 av strafftiden har avtjänats bör därför kompletteras med bestämmelse om att sådan frigivning må ske efter halva strafftiden, om särskilda skäl föreligger.

Vad beträffar den föreslagna sänkningen av minimitiden från fyra till tre månader torde en sådan utvidgning av tillämpningsområdet för villkorlig frigivning vara i och för sig önskvärd. Att med nuvarande behandlingsresurser ställa de ytterligare anspråk på skyddskonsulentorganisationen och övervakningsnämnderna som en sänkning av minimitiden skulle innebära, är emellertid enligt min mening knappast tillrädligt. Härtill kommer att en tremånadersgräns enligt övervägandena inom Nordiska straffrättskommittén inte är aktuell inom de övriga nordiska länderna. Jag är därför inte beredd att följa förslaget i denna del.

Som jag sade tidigare bör även en ordning med enbart fakultativ villkorlig frigivning medge att villkorlig frigivning sker i stort sett i samma utsträckning som för närvarande. Sådan frigivning bör ingå som ett regelmässigt led i behandlingen av den dömda och endast undantagsvis bör det få förekomma att han helt vägras villkorlig frigivning. I fortsättningen bör prövningen alltså mer än hittills gälla inte om frigivning skall ske utan när den skall äga rum. Under sådana förhållanden är det inte längre nödvändigt att särskilt framhålla — såsom vid den nuvarande fakultativa villkorliga frigivningen — att frigivningen kan antas främja den dömdes anpassning i samhället. Prövning av fråga om sådan frigivning bör alltså ske med beaktande av de omständigheter som anges i 26 kap. 6 § andra stycket brottsbalken.

I fråga om utformningen av eftervården föreslås i promemorian ändrade regler om prövotidens längd. Förslaget innebär att prövotiden — i stället för att principiellt motsvara den återstående strafftiden — skall bestämmas i varje enskilt fall inom en given ram, minst ett och högst tre år. Vid mycket långa strafftider, d. v. s. om straffåterstoden överstiger tre år, vidgas ramen till högst fem år. Nuvarande möjlighet till förlängning av prövotiden föreslås bestå oförändrad.

Förslaget har fått ett gynnsamt mottagande vid remissbehandlingen. Man har ansett att tillgången till en längre prövotid än den nuvarande är av värde och att det är fördelaktigt att kunna anpassa prövotiden efter omständigheterna i det individuella fallet. Själv är jag av samma mening. Även de föreslagna maximitiderna synes vara väl avpassade. Med hänsyn härtill och då de föreslagna ändringarna i fråga om prövotiden är ägnade att underlätta det nordiska samarbetet, förordar jag, att dessa ändringar genomförs. Frågan om förlängning av prövotiden efter frigivningen har inte slut-

behandlats inom Nordiska straffrättskommittén. Anledning föreligger inte att ändra de regler som nu gäller om sådan förlängning av prövotiden.

Beträffande departementschefens uttalande om följdändringarna och ikraftträdandet torde utskottet få hänvisa till propositionen s. 28 f.

Lagrådet

Lagrådet har lämnat lagförslagen i huvudsak utan erinran. Behovet av en övergångsbestämmelse i den föreslagna lagen om ändring i brottsbalken har föranlett yttranden i lagrådet. Utskottet får beträffande lagrådets utlåtande hänvisa till s. 33—39 i propositionen.

Departementschefen vid anmälan av lagrådets utlåtande

Vid anmälan i statsrådet av lagrådets utlåtande över lagförslagen förordade *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, att i den föreslagna lagen om ändring i brottsbalken skulle upptas en övergångsbestämmelse av innehåll, att den som den 1 januari 1966 undergår fängelse på viss tid, ej under sex månader, skall villkorligt friges från detta straff senast när han avtjänat fem sjättedelar av tiden.

Utskottet

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen har inom Nordiska straffrättskommittén enighet uppnåtts om gemensam nordisk lagstiftning rörande de formella förutsättningarna för villkorlig frigivning och reglerna om prövotidens längd. I enlighet härmed framlägges i förevarande proposition förslag att slopa den obligatoriska formen av villkorlig frigivning samt att öppna möjlighet till villkorlig frigivning redan efter halva strafftiden. Huvudregeln skall dock vara att den dömda må komma i åtnjutande av villkorlig frigivning först sedan han avtjänat två tredjedelar av straffet. Vidare föreslås att prövotidens längd inte skall vara fastslagen i lag utan bestämmas individuellt, i regel mellan ett och tre år samt i vissa fall upp till fem år. Prövotiden avses skola fastställas av övervakningsnämnd.

Med hänsyn till den för de nordiska länderna gemensamma lagstiftningen angående verkställighet av straff är det enligt utskottet angeläget att i Norden likartade regler gäller på förevarande område. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse att nordisk enighet råder om den föreslagna lagstiftningen och hyser förhoppning att motsvarande bestämmelser, som redan beslutats i Danmark, snarast skall genomföras i övriga nordiska länder.

Det främsta skälet för införandet av den obligatoriska villkorliga frigivningen var att de som undergått frihetsstraff på längre tid behöver eftervård. Detta skäl gäller enligt utskottet med oförminskad styrka. Utskottet förutsätter därför att behovet av eftervård framdeles skall kunna tillgodoses i huvudsakligen samma utsträckning som hittills genom att, såsom departementschefen framhållit, den fakultativa villkorliga frigivningen blir ett regelmässigt led i behandlingen av de dömda. Det antal fall, då villkorlig frigivning av olika skäl inte kan komma i fråga, torde nämligen såsom lagrådet antagit bli jämförelsevis ringa. Utskottet bar därför ingen erinran mot att den obligatoriska villkorliga frigivningen avskaffas.

Utskottet tillstyrker vidare att, när särskilda skäl föreligger, möjlighet öppnas till villkorlig frigivning efter halva strafftiden och att prøvotiden anpassas efter omständigheterna i varje enskilt fall.

Förslagets genomförande innebär att i flertalet fall prøvotiden förlänges och att alltså den frigivne under längre tid än för närvarande vid misskötsamhet eller förnyad brottslighet kan få avtjäna straffåterstoden. Denna utveckling bör enligt utskottet följas med uppmärksamhet.

Det är enligt utskottets mening angeläget att reglerna om villkorlig frigivning tillämpas så att, utan avkall på kravet om individuell behandling, största möjliga enhetlighet erhålles i övervakningsnämndernas bedömning. Det torde få ankomma på kriminalvårdsnämnden att verka för en fast praxis på området. Utskottet är emellertid medvetet om att möjligheten härtill i viss mån är begränsad, eftersom beslut av övervakningsnämnd kan komma under kriminalvårdsnämndens prövning endast efter besvär av den dömde.

I likhet med lagrådet vill utskottet slutligen framhålla vikten av att tillräcklig och kvalificerad personal finns på anstalterna för att förbereda utskrivning av de dömda samt att erforderliga åtgärder vidtas så att vederbörande organ inom frivården får personella och ekonomiska resurser att möta den ökade arbetsbelastning som den nya ordningen kan komma att medföra.

Under hänvisning till vad ovan anförts får utskottet hemställa,
att förevarande proposition, nr 159, måtte av riksdagen
bifallas.

Stockholm den 24 november 1965

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Erik Svedberg, Ernulf, Arvidson, fröken Mattson*, herrar Schött, Lundin och Svanström;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Östrand, Ekström i Björkvik, fru Löfqvist, herrar Johansson i Dockered, Oskarson, Jönsson i Malmö och Sjöholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.